

De *jässena* 'biga gruixuda' < àr. *ǧasr* 'pont'. J.F.C.

JAU

En el Conflent, nom de la gran collada que condueix de la vall de Mosset a la d'Atsat, llenguadociana; i del monestir, gran i antic, que s'alça en el ves-sant català de la collada.

Pron. local: *žáŷ(a žáŷ)*, oït als pastors de Madres, 1930, i en l'enq. de Mosset, 1960 (XXVII, 168-170).

MENCIONS ANT. En el trobador català Ponç d'Hor-tafà, S.XII: «-- que m ret monge de Jau --» en rima amb *enjau*, *a lau* etc. i amb vars. mss. errònies *iaum*, *daniau* etc.): Anglade, *Rom.* LIV, 510. En tot cas deixa assegurat que en aquell temps ja es pronunciava, amb diftong, *-áu*; 1264: «Abbate de *Jau*» (*InvLC*, s.v.); 1303: «Guillelmi --- syndici monasterio de *Jauo* --- *Ademarii de Mosseto*» (*Cart.* de Vfr. de Cfl., f° 18v^o); 1395: «del monestir de *Jau*» *InvLC*. Alart (*B.S. Agr. Pyr. or.* XI, 30) només en dóna com menció antiga *Jauo*, a.1404, tot explicant «monestir de *Jau* o de *Clariana*, situat en el coll del mateix nom. en te. de Mosset, a la frontera del Conflent i el Llenguadoc».

La collada consta també: a.1279: «collem vocatum de *Jau*» en un doc. de Mosset (*InvLC*).

Ponsich, *Top.* 113 hi afegeix: 1162: Sta. Maria de *Clariana*, 1224 S. M^o de *Yau*, 1264 S. M. de *Javo*, 1381. S. M. de *Jau*, 1309, 1312, 1347 S. M. de *Javo*, 1535: *Javo*; i diverses cites del Mon. de *Jau* en els SS. XVII ss. Cf. encara l'opuscle «Les Patronnes d'Elne et l'Abbaye de *Jau*, *Essais archéol. et hist.*», Perpinyà 1857, 52 pp. Tinc nota que també ha pres el valor de NP: a Villerac, em parlaven de «en *Jau*» (XXVI, 140.23).

ETIM. Per a la recerca de l'origen és important notar que aquest nom es repeteix en el domini gascò pirinenc: dos veïnats, *Jau*, en el Coserans un en el te. de Boussetac, i l'altre en el de Massat (aquest el grafien *Jaou*, assegurant que sona amb diftong *áu*), tots dos distr. Saint Giron (Arieja). En el Bearn una variant de terminació femenina *Jave*, mont. a la vall d'Ossau, te. Laruns, documentat *Java* a. 1561 (P. Raymond, *Di. To. BPyr.*, p. 208).

Un altre parònim, que seria preciós si s'hi relacionés, és rossellonès, però és ben incert. En un doc. de 967, recollit en la col·le. Moreau, figura segons Alart (*InvLC*) «in locum que vocant *Jac*» (igual llegeix Fossà en aquella col·lecció), cit. amb altres noms rossellonesos, entre ells *Palaldà*, però també segons Alart, «La *Rocha*» (a 20 k. des de Palaldà a La Roca d'Albera, si bé tot és al llarg del Tec): ara bé l'*InvLC* hi ajunta formes diferents en *-ay*: «loco dicto lo *Jay*» d'un doc. de 1526, també referent a La Roca; i d'altra banda, en un doc. de 1253 «in pati Raimundi *Iay*», si bé aquest, situat a Torrelles (25 k. més al Nord). Essent tots dos a La Roca, *Jaci* i *Jay* han de ser el

mateix nom, però amb una discrepància terminal ben insòlita.

Un pont lingüístic només es trobaria si vingués de *-CE* o *-Tĭ*, i caldria un tractament semiculte (tal com SPATIUM *espai*, *servei*) ¿Seria un derivat de JACERE, nom pastoral de llocs on jau el bestiar? Cf. *la Jaça*, a Montoriol i a Noedes. *La Jaguda* a A6s. *La Jaguinta* a Aigua-tèbia. Caldria, però, una altra condició encara més excepcional: que el participi JACENS, en nominatiu hagués quedat estereotipat en la fase llatí-vulgar, reduït a JACES, (com en el cas únic de ADJACENS > oc. ant. i fr. *aise*, i el deriv. *aizina*, cat. *aina*).

La darrera condició és massa excepcional, i ajuntant-s'hi amb els altres supòsits extraordinaris, mostren que hem intentat una via falsa. Com que la forma *Jaci* és un hapax no recolzant en cap dada moderna ni posterior, és probable que sigui error de còpia o de lectura en lloc de la forma *Jay*, segura i ben confirmada, aplicada al mateix lloc. Aquest, essent també NP en el doc. segon en data, deu venir simplement del cat. *jai* 'vellard, vellet, jaio', que ja era ben antic en català (documentat des de 1319): seria doncs 'lo pati de Ramon lo *Jai*, el vellet' a Torrelles; i el nom pogué tornar-se topònim a l'Albera, com ja ho fa sospitar també l'ús amb article: «lo *Jay*», —«loco dicto lo *Jay*»— o sigui un altre pati d'un *Jay* o vellet.

Si algú hi roman escèptic i es pregunta si tanmateix la llició *Jaci* és genuïna i de l'arxi-hipotètic JACE(NS) podia sortir el nom del coll de *Jau* (grans pasturatges) observarem que en tot cas són llocs llunyans, 45 k. lluny (ni pensar a sospitar que la menció de 967 es referís a Jau de Conflent), i ho negarem també per raó filològica, car tenim 14 mencions medievals del nom conflentí, unànimes des del S. XII; i si vingués de *-CE* es trobaria alguna vegada escrit *-z* o *-f*. Aqueixa unanimitat prova, doncs, que la *-u* deu tenir origen labial (-U-, -V-, -B').

Essent una collada, és ben versemblant que vingui de *jou* JUGUM 'capdamunt d'un port, d'una pujada' (els innumbrables *Coll de Jou*, *Colljoell*, *Trejuvell*). Però s'hi oposa la *á*. Per més que certs parlars occitans, o almenys gascons, canviïn *ou* en *au*, és la *o* oberta l'única susceptible d'això (*nau* < NOVUM, NOVEM; *dijaus* < DIE JOVIS).

En canvi sí que anem a la segura equiparant-lo amb els *Jau* i *Jave* gascons, que han de venir certíssimament d'un ètimon en *-V'* o *-B'*.

Què pugui ser no es veu si no és quelcom de pro-romà. Tal com hi ha SAUO- / SEVA- > cat. *Sau* / *Seva*, gascò *Save* 'riu': aquí tindrem una base JAVE (O -BE) i en el Bearn *JAVA*. Sabem tan poc dels llenguatges aborígens del Pirineu (fora del basc i de l'indoeuropeu), i fins de l'ibèric, coneixem tan poc de llurs sistemes: qui sap, fins i tot, si la *t*- i la *s*- inicials d'aquests noms no podia tenir caràcter prefixal, com